

УДК 811.161.2'42

Онуфрієнко Г. С.

д-р філос. у філол. науках, доц. НУ «Запорізька політехніка»

АКТУАЛІТЕТИ ЕКОЛОГІЇ МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Сучасний науковий дискурс як гетерогенне поняття найскладнішої продуктивної інтелектуальної діяльності індивіда, професійного колективу, соціуму, нації в масштабах світового простору щонайбільше привертає дослідницьку увагу в когнітивному та мовнокомунікативному вимірах. Останніми роками все гостріше постають актуалізовані процесами інформатизації проблеми екології саме цього дискурсу, де представлений різноманітній діапазон операцій з вербальним інформуванням та самою інформацією як інструментом мовної комунікації (МК).

Термін *ecology of language*, що зафіксований ще в 70-ті роки ХХ століття, пов'язують зазвичай із доповіддю "Екологія мови" американського лінгвіста Ейнара Хаугена, яку присвячено висвітленню проблематики взаємодії соціолінгвістики та психолінгвістики. Втім сам А. Хауген спирався на роботу К. та Ф. Вьолінгів і Н. Шутца, де екологія вже розглядалася і на внутрішньомовному, і на міжмовному рівні [3].

Від того часу науковий інтерес до сутності поняття екологія мови набував різної мотивації, різних векторів пошуку, різних цілей та різних масштабів у різних групах мов індоєвропейської мовної сім'ї.

Серед сучасних найбільш відомих вітчизняних і зарубіжних дослідників цієї актуальної проблеми МК – О. Зарецька, Н. Гач, М. Гош, Н. Гудзь, Н. Колісніченко, В. Маслова, О. Матяш, Л. Мільнер, Н. Панченко, Г. Почепцов, В. Скрябіна, Л. Сологуб, В. Шаховський, Т. Baker, В. Busse, A. Chesteman, M. Garner, M. Holyday, A. Stibbe та інші.

Особливості МК у контекстах класичного її канону і сучасної національно маркованої риторичної парадигми системно досліджують в Україні такі університетські науковці, як Ф. Бацевич, Л. Масенко, Г. Онуфрієнко, В. Парашук, З. Партико, В. Пасинок, А. Раду, Г. Сагач, О. Семенюк, О. Сербенська, О. Яшенкова та ін.

«Екологія мовної комунікації у дзеркалі національної парадигми та глобалізаційних тенденцій» – це і назва третього етапу кафедральної НДР 08518 «Мовна комунікація у світовому часопросторі та професійному дискурсі» в НУ «Запорізька політехніка» (керівник – Г. С. Онуфрієнко).

Мета цього дослідження – визначити чинники та складники екології МК, яка є ширшим і складнішим поняттям у науковому дискурсі порівняно з екологією мовлення, та окреслити актуалітети виміру екології МК у сучасних її найпоширеніших жанрових різновидах наукової літератури.

Дев'яці в МК у межах наукового дискурсу якнайбільше простежуються в тезах наукових доповідей та статтях, які віднесено до малого жанру сучасної наукової літератури. Оскільки підготовлювані для опублікування тези наукових доповідей і статей концептуалізуються за національним стандартом та з урахуванням світових тенденцій у науковій творчості цього формату, то дотримання норм екологічності МК автори праць мають підтверджувати на всіх їх взаємопов'язаних і взаємозумовлених рівнях: змістовому, логічно-структурному, мовно-термінологічному [1].

Координати змістової екології тез/статті в усьому науковому світі залежать від комплексу об'єктивних чинників, що забезпечують якість, ефективність та переконливість інформування: загальна ерудованість та предметно-тематична теоретична підготовленість автора; інформаційна гігієна його вербальної презентації; загальнофахова компетентність; критичність, аналітичність й аргументованість мислення; авторська добросовісність в усіх існуючих видах і формах роботи з використанням та трансляцією інформації.

Квінтесенція структурно-логічного рівня екології МК у науковому творі – повна координація чотирьох його концептів: заголовку/теми, мети, змісту послідовно викладеного власного аналізу за принципом причинно-наслідкових зв'язків, логічного висновкування. При цьому і сам заголовок, і самі висновки задля забезпечення самостійності твору як провідного критерія його якості і значущості в науковому сенсі та практичній перспективі мають структуруватися на засадах тема-рематичного принципу їх організації в контексті теорії актуального членування речення, розробленої чеським лінгвістом Вігером Матезіусом ще 1947 р.: тема – вихідне, відоме, дане, основа, тобто предмет наукового повідомлення; рема – нове про цей предмет повідомлення, ядро наукового дослідження, похідне, стверджуване, з'ясоване, винайдене. Саме рема і є в науковій роботі когнітивно та комунікативно значущою, науково цінною, проте саме вона і нерідко відсутня в творчих роботах, як про це свідчать результати аналітичного огляду наукових публікацій малого жанру переважно у нефахових виданнях. Тільки рема засвідчує в науковій роботі досягнутий самостійно в процесі аналітичного дослідження новий результат, і його когнітивну вагу, й інтелектуальний сенс, і перспективи впровадження спродукованих наукових ідей та рекомендацій.

Мовно-термінологічний рівень наукових тез/статті в контексті екологічних вимог до "чистоти" продукту наукової творчості у відповідності до світових стандартів – це абсолютно точне послуговування кодифікованими вузькоспеціальними та загальнонауковими термінами, їх дефініціями, різними групами нетермінологічної лексики; коректна вербалізація наукових результатів, досягнутих іншими дослідниками і

викладених ними у своїх публікаціях у вітчизняній та зарубіжній науковій періодиці; недопустимість фактів ігнорування визнаних науковою спільнотою ґрунтовних академічних праць, у яких запроваджено дефініції понять і терміни; неприпустимість (без підтвердження достовірними фактами) мовних конструкцій типу "це єдиний існуючий словник з ...", "два дослідники ... вивчали цю проблему" і т.п. з обмеженням кола дослідників до загальновідомих авторів надто давно виданої підручничкової літератури. З іншого боку, це обов'язкова культура наукового мовлення автора/авторів (нормативність, етикетність, багатий словниковий запас, індивідуальна стилістична вправність і майстерність).

Сучасний стандарт наукової творчості індивіда неможливо навіть уявити без мовнокомунікативної та риторичної компетентностей як обов'язкових складників його професіоналізму та інтелектуалізму [2]. Однак саме цих якостей часто-густо бракує багатьом авторам у науковій сфері. Такі ситуації навіть недостатньо відповідального ставлення індивіда (не кажучи про випадки повної його безвідповідальності) до своєї словесної творчості в науковій комунікації різного формату та віртуального масштабу завжди асоціативно нагадують яскраво метафоричну заувагу всесвітньо відомого американського письменника, журналіста, видавця, лектора Марка Твена про те, що мовець (адресант) має віднайти і використовувати абсолютно точні, потрібні саме для цього спілкувального контексту слова, в тому числі терміни, а не їх троюрідних братів. Письменник успішно проілюстрував свою рекомендацію, скориставшись таким найбільш зрозумілим і для всіх доступних методом риторичного переконування, як порівняння, зокрема, нетотожних за семантикою англійських спільнокоренових лексем у паронімічній парадигмі *lightning* (блискавка) та *lightning bug* (жук-світляк).

Поширеною є в останні десятиліття і негативна практика використання загальних фраз, які нібито посвідчують результат авторського мислення і дослідницького пошуку, за допомогою вставних конструкцій на кшталт "на нашу думку", "на наш погляд" або ж конструкції "відомо, що..." без бібліографічного покликання в ній на першоджерело. Взагалі переказ відомого (наприклад, правил творення відмінкових форм, форм іменників жіночого роду тощо) з підручникових, відкритих електронних та інших доступних джерел, при цьому без обов'язкового покликання на всі використані матеріали всупереч вимогам академічної доброчесності, нерідко в тезах конференцій подається як здійснене власне дослідження, що, з іншого боку, підтверджує ще й ознаки неприпустимого в науковому дискурсі псевдоінформування.

Отже, вимір екології МК у сучасному науковому дискурсі на інтегративній платформі теоретико-методологічних засад, на комунікативній інтенції автора стимулювати когнітивну діяльність адресата, на апелюванні

автора до інтелекту адресата з метою створення комунікативної ситуації в атмосфері солідарності адресанта й адресата, на продуктивній взаємодії їх компетентностей, насамперед зосереджується на таких актуалітетах: інформаційна гігієна автора, позбавлена ознак дезінформування, псевдоінформування, маніпулятивності в усіх їх проявах та взаємодіях; аналітичність, критичність, логічність й аргументованість змісту викладеної інформації; вмотивованість змісту інформування скоординованими між собою темою і метою та повній узгодженості їх із самостійно спродукованими автором висновками; академічна доброчесність й наукова етика автора; мовно-термінологічна довершеність автора у презентаційному усному (на конференціях) та письмовому (в жанрах тез доповіді і статті) форматах наукового інформування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Онуфрієнко Г.С. Науковий текст у сучасному лінгводидактичному вимірі. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2012. Випуск 1. С.334-339.
2. Онуфрієнко Г. С. Риторична компетентність державних службовців як чинник становлення комунікативної культури елітарного типу. *Реформування публічного управління та адміністрування: теорія і практика*. Одеса: ОРІДУ НАДУ при Президентові України, 2017. С. 281-283.
3. Haugen E. (1972). *The Ecology of language*. Stanford University Press. 211 p.